

Izhaja vsak četrtek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Trst, Ul. Martiri della Libertà
(Ul. Commerciale) 5/1. Tel. 28-770
Za Italijo: Gorica, P.zza Vittoria
18/II. Pošt. pred. (casella post.)
Trst 431. Poštni č.r.: Trst, 11/6464
Poštnina plačana v gotovini

NOVI LIST

Posamezna št. lir 30.-
N A R O Č N I N A:
tromesečna lir 350 - polletna lir
650 - letna lir 1250. — za ino-
zemstvo: tromesečna lir 600 - pol-
letna lir 1100 - letna lir 2200.
O g l a s i p o d o g o v o r u
Spedizione in abb. postale I. gr.

ŠT. 228

TRST, ČETRTEK 13. NOVEMBRA 1958, GORICA

LET. VII.

PO SPREMENBAH V DEŽELNI VLADI NA SICILIJI

Kaj se godi v Ital. krščanski demokraciji?

Fanfani v sporu s Scelbo in Sturzom - Ogrožena je demokracija

Spori, ki so izbruhnili med Fanfanijem in raznimi zelo vplivnimi demokrščanskimi voditelji na Siciliji, utegnejo imeti težke posledice ne le v notranjem političnem življenju Italije, temveč vzbujajo deloma vznemirjenost tudi v inozemstvu.

Za kaj gre, smo v listu na kratko že omenili.

Ko je sicilijanski deželni svet imel 23. oktobra izvoliti iz svoje srede avtonomno vlado in njenega predsednika, je Fanfanijevo osrednje vodstvo v Rimu za to mesto določilo svojega kandidata, ki naj bi bil poslanec Barbaro Lo Giudice.

Tedaj je kar naenkrat prišlo do upora: namesto Fanfanijevega moza je skupina demokrščanskih deželnih politikov izbrala drugega demokristjana za predsednika sicilijanske vlade. Izvoljen je bil poslanec Silvio Milazzo, za katerega je glasovalo okoli 17 demokristjanov, pripadniki socialistov, komunistov, monarhistov in — fašistov.

Od 90 članov deželnega sveta je podprlo Fanfanijevega kandidata samo 27 poslancev. To je najtežji udarec, ki ga je Fanfani doživel, odkar je prevzel politično nasledstvo po pokojnem De Gasperiju.

V SPORU S »STARIMI« VODITELJI

Da so se Sicilijanci sklepu rimskega vodstva pred vso javnostjo uprli, Fanfani seveda ni mogel mirno požreti. Milazzovim privrženecem je poslal ultimatum, njemu samemu je prepovedal, da sprejme izvolitev.

Pa ni nič pomagalo. Milazzo se je dal raje izključiti iz Kršč. demokracije, kot da bi ubogal Fanfanija. Njegovemu zgledu je sledila skupina drugih Sicilijancev in tako so v ponedeljek po 4-urni seji rimskega vodstva vrgli iz stranke še trojico poslancev. Na Siciliji je nastal kaj čuden položaj: avtonomno vlado vodijo demokristjani, na njene sklepe nima pa Fanfani nobenega vpliva.

Najznačilnejše in najvažnejše dejstvo pri tem pa je, da so uporniki ravnali v očitnem sporazumu z raznimi uglednimi demokrščanskimi voditelji. V prvi vrsti jih je podpiral bivši načelnik vlade Mario Scelba, ki se je zanje kar javno zavzel. Preden se je Milazzo s tovariši odločil za usoden korak, je imel v Rimu dolga posvetovanja z ustanoviteljem bivše Ital. ljudske stranke senatorjem don Sturzom in Scelbo.

S politikom, ki jo vodi Fanfani, se, kot znano, ne strinjajo niti minister za pravosodje Gonella, zakladni minister mladi Andreotti in Giuseppe Pella. Vsakdo ima prejkone svoj vzrok za nasprotovanje, vsi so pa s Fanfanijem nezadovoljni.

OD KOD NEZADOVOLJNOST?

De Gasperijev naslednik je brez dvoma mož odličnih lastnosti: je odločen in hiter delavec, socialno usmerjen in predvsem organizator. V tem pogledu prav gotovo presega pokojnega De Gasperija, zakaj stranki je dal čvrsto in podrobno organizacijo, katera lahko tekmuje s komunistično.

Očitajo mu pa, da izkorišča strankin ustroj v krepitev svoje oblasti in da spravi na vodilne položaje svoje ožje somišljenike. On dejansko odloča, kdo bo poslanec, kdo senator, kdo tajnik Kršč. demokracije v pokrajini ali večji občini. Pri tem, pravijo, se poslužuje diktatorskih načinov ter sili v ospredje mlade, često zelo mlade ljudi brez prave politične izkušnosti in izobrazbe. Glavno mu je, da so njegovi pristaši.

Kako Fanfani pogostoma menjuje ljudi na vodilnih položajih, vidimo z lastnimi očmi na Tržaškem in Goriškem.

Starejši gledajo zlasti na Siciliji z nevoljo, kako jih izpodrivajo mlajši. Saj so ravno v tej deželi »starejši« tisti, ki so stranko ustanovili ter jo spravili do ugleda in vpliva v ljudstvu.

K temu še prihaja, da je Sicilija ravno tako kot Sardinija nezadovoljna z rimskim centralizmom. Rimu očitajo, da je počasen in oblasten in ne pripušča ostalih pokrajin k ravnopravnemu soupravljanju države.

Da jih Fanfani zapostavlja, so »veljaki« na Siciliji hudi zlasti še zato, ker je Kršč. de-

demokracija odnesla pri ravnokar končanih občinskih volitvah najlepše uspehe prav na jugu države. Isto je bilo tudi pri zadnjih parlamentarnih volitvah: na severu je stranka tedaj izgubila 8 ljudskih zastopnikov, na jugu pa pridobila 16. Za svoj napredek se ima torej zahvaliti v glavnem jugu.

KATERA NEVARNOST GROZI?

In v takem položaju si Fanfani dovoljuje odbijati od sebe zaslužne in sposobne sicilijanske veljake. Kako močno se je poglobil spor, se vidi že po tem, da so na Siciliji ustanovili odbor za obnovitev stare Ljudske stranke don Sturza. Italijanskim katoličanom preti torej nevarnost, da se razkoljejo v dve ločeni politični organizaciji!

Ali bo do tega prišlo, je seveda še veliko vprašanje. Sloga katoličanov je tako velika dobrina, da bodo odgovorni ljudje stokrat premislili, preden se odločijo za razkol. Cepitev katoliških vrst bi hodila namreč prav le njihovim nasprotnikom, v prvi vrsti komunistom, in nikomur drugemu!

Tega se vsi katoličani dobro zavedajo in zato bodo naredili vse, preden do tega pride. Le med Slovenci naših krajev so se našli zares brezvestni in kratkovidni ljudje, ki so brez sleherne potrebe izvršili razkol med tukajšnjimi katoličani. In to so storili pri narodni manjšini, katera je že sama po sebi šibka, težko ogrožena in povrh še tako razcepljena v preveč strank.

Nevarnost za italijansko demokracijo

Mnogo bolj pametni kot naši katoličani so seveda italijanski, ki se ne igrajo tako lahkomišelnostjo s svojimi narodnimi koristmi, čeprav so vladajoče ljudstvo v državi.

Preden se razkoljejo v več strank, se bodo vestno premislili. Prej se bodo na vse načine potrudili, da vsa notranja nesoglasja z miroljubnimi sredstvi poravnajo. Tako ravna vsak zrel narod. Le pri nas je drugače.

Razkol med italijanskimi katoličani bi namreč resno ogrožal demokracijo v državi. Cepitev prebivalstva v preveč strank izpodkopuje namreč, kot kaže izkustvo, povsod demokracijo. Kjer je preveč strank, so vlade nestalne, se neprestano menjujejo, tako je redno upravljanje države nemogoče ter se poslanci in parlamenti ljudstvu zagabijo. Posledica je, da zavlada s časom diktatura. Kam pride v takih razmerah država, nam najočiteje dokazuje Francija, kjer je moral vzeti v roke oblast general De Gaulle.

Kulturno napredni narodi se ščitijo pred to nevarnostjo na tak način, da si sami od

sebe ustvarijo le dve ali kvčjemu tri stranke, ki se mirno druga za drugo izmenjujejo na oblasti. Tako delajo Amerikanci, tako Angleži in v povejnem času tudi Nemci.

Italija je bila po zadnji vojni v posebnem položaju. V njej je bilo samo po sebi tudi vse preveč strank, toda da je Italija imela kolikor toliko stalne vlade, je v glavnem zasługa Kršč. demokracije, ki je več let bila tako močna, da je lahko sama vladala, pozneje pa imela vsaj vodilno besedo v državi.

Če se sedaj še ona razcepi, bo nastal tak položaj, da ne bo mogel nihče več trajno in varno vladati. To bi moglo pomeniti konec demokracije. Da se tega zapad boji, je več kot naravno.

Zdi se pa, da do tega ne bo prišlo. Enotnost katoličanov se bo, kot se zdi, kljub vsemu ohranila. To bo sicer stalo Fanfanija vodstvo v stranki in vladi, a zato bo Italija po vsej verjetnosti rešila svoje demokratične svoboščine.

NOVICE Z VSEGA SVETA

DRZNI POTUJČEVALCI

Na Koroškem je izšel nov odlok, ki dopolnjuje odredbo deželnega glavarja Wedeniga proti slovenskemu pouku. Po ostrih protestih, ki so se dvignili tudi v inozemstvu, je bilo pričakovati, da bodo nemški nacionalisti krivico vsaj deloma popravili.

Kaj še! V razpisu je določeno, da bodo slovenski otroci, katerih starši vztrajajo pri dvojezičnem pouku, prejeli slovenski pouk šele *po nemškem*. V ta namen morajo ostati v šolskih prostorih.

To je očitno oteževanje in zapostavljanje slovenščine. Oblastniki računajo s tem, da se bodo otroci utrudili ostati delj časa v šoli kot njihovi nemški tovariši ter šli raje domov, kar bi pomenilo »prostovoljni«
konec slovenskega pouka.

Še bolj značilna pa je druga točka v okrožnici. Šolarji, katerih roditelji so se izrekli proti dvojezičnemu pouku, je tu rečeno, bodo zanaprej obiskovali le čisto nemški pouk. Samo v primerih, kjer otroci *nemščine ne razumejo*, smejo učitelji ob začetku pouka uporabljati slovenščino.

Prvo vprašanje, ki si ga človek stavi, se glasi: Kakšni nemški učenci so to, ki ne razumejo nemščine? Izredno važno je, da avstrijska oblastva uradno sama priznavajo, da mnogi šolarji ne morejo slediti nemškemu pouku. Če bi slovenščine ne pripustili, bi bil torej pouk naravnost nemogoč.

Avstrijska sramota

Materin jezik otrok se uporablja le za to, da bi se šolarji čimprej vpeljali v nemščino in nato potujčevali.

Isti nizkotni način, ki se ga poslužujejo italijanski raznarodovalci pri slovenskih otrocih v Beneški Sloveniji! Vzgoja v materinem jeziku učencev, osnovni zakon po vsem omikanem svetu, za naše ljudstvo ne velja. Mi smo pač manjvreden narod, ki mora utočiti v tuji kulturi!

Na Koroškem so obenem ustavili vladno podporo slovenskemu listu Mlademu rodu, ki je pomagal pri dvojezičnem pouku, češ da je sedaj *nepotreben*.

Nesramnost avstrijskih nacionalistov, kot vidimo, ne pozna meja. Med vojno so plenili in ropali s Hitlerjem po slovenskih krajih in vsem Balkanu, sedaj pa nekaznovano tlačijo in mrevarijo našo nedolžno dečo!

Da bodo s tem skvarili odnose s sosedno Jugoslavijo, jih malo briga. Kaj so zanje podpisane pogodbe, kaj poštenje, kaj spoštovanje sosedov. In taki ljudje si drznejo še braniti pravice Južnih Tirolcev! Sram jih je lahko.

HRUŠČEV GROZI

Nemčija že enajst let po vojni ni sklenila, kot vemo, mirovne pogodbe. Od avgusta leta 1945, ko se je Stalin sestal z zapadnjaki v berlinskem predmestju Potsdamu, velja zanjo še vedno premirje, po katerem države velesile vsaka kos Berlina zasedenega. Ta »časni«
položaj je postal, kot vidimo, nekako trajen.

Te dni pa se je naenkrat oglasil Hruščev ter zagrozil, da bo Rusija potsdamsko pogodbo odpovedala ter povlekla iz veleme-

sta svoje čete, a zahtevala, da store isto Amerika, Velika Britanija in Francija.

Stvar se glasi preprosto, toda bi lahko imela zelo resne posledice. Berlin leži namreč zemljepisno na sovjetskem področju, se pravi, da je obdan od ruskih čet. Če bi se te umaknile, bi na njihovo mesto stopila vojska Vzhodne Nemčije in milijoni Berlinčanov bi padli pod oblast komunizma.

Temu se pa odločno upirajo ne le Adenauer, marveč tudi vse zahodne velesile. Če bi Hruščev enostransko odpovedal potsdamsko pogodbo, bi jo zapad prav gotovo branil tudi z vojaško silo.

Pretnja Nikite Hruščeva je močno zaostrila že tako napete razmere v Evropi in svetu.

ŠE ZMEROM NEEDINI

V Ženevi se nadaljujejo pogajanja o ukinjenju atomskih poskusov. Zadnjič smo poročali, da se zastopniki Sovjetske Rusije in zapada ne morejo sporazumeti niti o vsebini dnevnega reda, o katerem naj bi se pogajali.

Sedaj se je temu priključila še nova slaba vest. Združeni narodi so bili soglasno sklenili, naj se vsaj *med pogajanja v Švici* ustavijo razstreljevanja jedrskih bomb. Boljševiki so na to pristali, so besedo prelomili ter začeli na področju Severnega tečaja delati nove jedrske poskuse.

Kaj je mogoče proti temu storiti? Po našem bi bil lek le v naslednjem: nekdo bi moral prisiliti Hruščeva in njegovo družino, obenem seveda tudi Eisenhowerja in njegove najljubše svojece, da sede v neposredni bližini kraja, kjer se opravljajo razstrelitve, tako da bi bili vsi izpostavljeni levkemiji ali kakšnemu raku.

Če bi kdo to dosegel, bi bil kmalu konec atomskim poskusom in vse človeštvo bi se olajšano oddahnilo.

ZOPET NIČ

Prejšnji petek so na rtiču Canaveral sprožili Amerikanci tretji raketni izstrelek proti luni. Prvi poizkus s Pionirjem I, se je ponesrečil v avgustu. Drugi je odpovedal pred enim mesecem. Sedaj se je izjalovil tretji poskus.

Zadnji izstrelek je tehtal 52 ton in imel vdolane najpopolnejše znanstvene priprave za raziskovanje lune. Sestavljen je bil iz treh raket, ki bi se morale zapovrstjo druga za drugo sprožiti. Prvi dve sta se, tretja pa se ni. Na preračunani višini se je vse skupaj razpočilo. Umetna zvezda bi se bila morala zavrteti okoli lune v ponedeljek popoldne, namesto tega se je razletela nekje nad Afriko. Ne more pa biti dvoma, da se bo Ameriki poskus prej ali slej posrečil.

KRVAVEČA RANA

Skrb, ki najbolj muči De Gaulla, je Alžirija, kjer traja že 4 leta upor mohamedanskih domačinov. Če generalu ne uspe pomiriti dežele, lahko rečemo, da je kot politik in državnik propadel.

Mož se sicer trudi, da bi Arabce in Berbere pomiril, in je v tem pogledu že marsikaj storil. Razpustil in prepovedal je tako imenovane odbore za javni blagor, s katerih pomočjo se je bilo francosko vojaštvo polasti-

lo vse oblasti v Alžiriji; iz koncentracijskih taborišč in zaporov je izpustil že na tisoče Arabcev, toda borbe se na žalost kljub vsemu nadaljujejo.

Številke naj povejo, kaj to pomeni. V letošnjem letu je francoska vlada potrošila samo za vojaške operacije 2.000 milijard lir, za orožje še drugih 150, invalidnine in ostale odškodnine so pa preračunane na še 575 milijard. Življenje je zgubilo 7.200 francoskih vojakov, uporniških borcev pa okrog 70.000.

Vse dotlej, dokler se De Gaulle ne začne naravnost pogajati z voditelji upornikov, se bo prelivanje krvi nadaljevalo in Francija ne bo našla miru.

ZA SLOVENSKO ŠOLSTVO

Med razpravo o proračunu za šolstvo v poslanski zbornici so komunisti iz Trsta, Gorice in Vidma predložili resolucijo, v kateri zahtevajo, naj se takoj uredi pravni in gnotni položaj slovenskih šolskih zavodov ter njihovega učnega osebja v Italiji.

Poslanec Vidali, ki je resolucijo predložil, je časnikarjem izjavil, da komunisti nasprotujejo osnutku za slovensko šolstvo, kot ga je izdelal bivši minister Rossi. Komunisti zahtevajo, naj o vpisu v šole povsem svobodno odločajo starši. Za obiskovanje slovenskih šol ni treba delati posebnih prošenj, kot določa Rossijev načrt, temveč naj bodo tudi v tem pogledu slovenski starši povsem enakovrni z italijanskimi. Slovensko šolstvo je treba tako urediti, da ne bo v ničemer zastajalo za italijanskim.

NOVI BENEŠKI PATRIARH

Z imenovanjem Jangza XXIII. se je izpraznilo mesto patriarha v Benetkah. To dostojanstvo je papež podelil škofu v Veroni 58-letnemu Ivanu Urbaniju ter mu javil novico sam po telefonu.

Želimo, da bi se novi patriarh, čigar pristojnost sega v naše kraje, zanimal tudi za cerkvenopolitične razmere med Slovenci, zlasti v videmski nadškofiji. Tu je namreč, kar se tiče dušnega pastirstva v jeziku vernikov, položaj, kot vsi vemo, naravnost sramoten.

SO ŽE ZAČELI

Nekateri starejši visokošolci so tudi letos začeli uganjati v Italiji nedostojne burke nad »brucic«, se pravi mladimi dijaki, ki se prvič vpišejo na univerzo. Ti se morajo odkupiti.

Od nekega fanta v Vidmu so zahtevali 30 zavojev cigaret. Ker je prosil, naj mu znižajo odkupnino, so ga slekli, ostrigli po vsem telesu do golega, pretepli in počenjali z njim še druge nesramnosti. Njegov oče je naznanil pobalno oblastvu.

Prav bi bilo, da bi take »vseučilišničke«
pometali z univerz. Lani so slična divjaštva uganjali tudi v Trstu. Upajmo, da jih letos ne bodo!

VIŠJA DRUŽBA

Prejšnji teden je policija razgnala v nekem nočnem zabavišču v Rimu družbo samih grofov, princev in filmskih igrak. Obhajali so rojstni dan mlade grofice Olge di Robilant, se opili, plesali divjaške plesne in se pri tem slačili. Nekaj teh imenitnih gospodov in dam so gnali na policijo in jih vzeli na zapisnik.

Čez uro se je večina našla spet v drugem nočnem zabavišču in nadaljevala svoje razuzdanosti do belega jutra. Zares boljša, višja in vzgledna rimska družba!

„Resnica je nekaj svetega“

Janez XXIII. je pretekli četrtek sprejel v Vatikanu okoli 500 časnikarjev. Ko je zazrl toliko trumo, je dejal, da se mu zde kot vojska in da je tisk nekaj mogočnega. »Pri svojem poslu lahko rečete: nekaj moje osebnosti ostane na papirju. To je lepo zadoščenje, toda vaše delo je združeno s težkimi odgovornostmi.«

»Resnica« je dejal poglavar Cerkve, »je nekaj svetega, čemur se ne smemo nikoli izneveriti. Človek se lahko pregreši zoper njo v dobri veri, to je res; zato pa mora biti previden in se vsaj truditi, da je vselej odkritosrčen...«

Zadnje noči, je rekel papež, nisem mogel spati, čeprav mi je bilo potrebno, da bi obnovil svoje moči od naporov zadnjih dni; in zato sem prebral mnogo časopisov, ne zato, da bi zadostil svojemu samoljubju, marveč ker povzroča človeku zadoščenje, ko vidi, kako se svet zanima za papeštvo, in da bi zvedel, kaj pišejo o konklavi.

Po svetu

ŠVEDSKA — V Stockholmu so zaprli moža, ki je kradel vrata! V njegovi kleti so našli nič manj ko 117 različnih duri. Mož pravi, da je kradel le tista vrata, ki so bila odprta, ter hotel tako bližnjike opozoriti, naj jih v bodoče zapirajo!

RUSIJA — Za znanstvene odprave na Južnem tečaju so Rusi izdelali tako imenovano »snežno« motorno vozilo. Sestavljeno je iz delovne sobe z laboratorijem, iz dnevne sobe, spalnice za 8 oseb ter iz kuhinje. Ima lastno električno centralo in tehta skupno 34 ton.

JUŽNA KOREJA — Vlada je izdala filmskim družbam navodilo, naj poljubljanje v filmih skrajšajo. Poljub je doslej trajal 30 sekund, odslej pa bo samo deset.

NOVA ZELANDIJA — Za najstarejšega avtomobilista na svetu velja 98-letni Walter Reid iz Nove Zelandije, ki je pred kratkim ponovno z odliko izdelal šoferski izpit. Avto vozi od leta 1903 in ni doslej zagrešil nabe- ne prometne nesreče.

FRANCIJA — V mesecu juniju so na čast De Gaulla v Franciji krstili dva tisoč novorojenčkov na ime Charles (Karel).

AMERIKA — V Združenih državah ima televizijsko pripravo 42 milijonov družin, kopalnico pa samo 41 milijonov.

V restavracijah v Pittsburgu so nalepljeni lepaki: »V primeru atomskega napada ostanite mirni, pokličite najprej natakara in poravnajte račun ter nato pojdite v zaklonišče!«

ŠPANIJA — Neki kmet iz Siville je pri okopavanju njive zadel ob trd predmet. Ko si ga je pobliže ogledal, je ugotovil, da gre za lepo izdelani vrč, z nekaj desetimi kg zlatnikov in raznih draguljev. Strokovnjaki sodijo, da gre za zaklad nekega kralja iz 6. stoletja pred Kristusom.

KUBA — Na otoku Kubi v Srednji Ameriki je ondotni diktator Fulgencio Battista prepovedal ženskam nositi vrečaste obleke po zadnji modi. To je storil zavoľjo tega, ker so oblačila zelo primerna skrivališča za prenašanje orožja diktatorjevim političnim nasprotnikom.

Tu je Janez XXIII. naredil dolg premor in nato rekel: »Trudili so se, da bi odkrili tajnosti konklava, pa nisem našel dveh vrst, ki bi bili v soglasju z resnico«. Med časnikarji je izbruhnul splošen smeh.

»Čeprav so bili napori časnikarjev precejšnji,« je pristavil papež, smehljaje se »bi bil molk zanje boljši uspeh.«

Te besede je papež izustil z veliko skromnostjo ter pri tem vedno govoril »jaz sem«, »jaz mislim« in ne »mi smo«, »mi mislimo«, kot so po srednjeveški navadi doslej govorili papeži o sebi.

»Vaš brat sem!«

Prišel sem, da vas vidim, je dejal papež, in vljudno je od vas, da me poslušate.

Pri teh besedah so časnikarji izbruhnili v burno ploskanje.

V teh dneh, je rekel Janez XXIII., sem bral v sv. pismu, kako so bratje prodali svojega brata Jožefa v Egipt. Ko so se spet našli, je Jožef jokajoč rekel: »Jaz sem, vaš brat Jožef!« Tudi jaz vam rečem tako, je dejal poglavar Cerkve časnikarjem, da sem vaš brat! Res, pred Bogom sem vaš prvi brat!

Sedaj, je zaključil, vam hočem podeliti majhen blagoslov, če ga sprejmete, je dodal, misleč na nekatoličane, ki so bili pri sprejemu prisotni.

Tedaj so se vsi časnikarji spustili na kolena in papež jih je blagoslovil.

Najvažnejši nauk, ki ga je papež podelil, je seveda, da se morajo časnikarji v svojem delu držati brezpogojno resnice. Kako lepo bi bilo, ko bi se vsaj katoličani držali papeževih navodil, ne pa da zakrknjeno leta vztrajajo v laži in obrekovanju ter nočejo za nobeno ceno popraviti krivice, ki so jo storili bližnjiku. Kakšno krščansko moralo lahko taki ljudje uče naše ljudstvo?

Kronanje papeža Janeza XXIII.

V torek, 4. novembra 1958, dve minuti pred eno uro popoldne je kardinal Canali položil zlato tiaro na glavo novoizvoljenega Janeza XXIII. ter izrekel obredne besede: »Sprejmi tiaro, okrašeno s tremi kronami, in vеди, da si oče knezov in kraljev, vladar zemeljskega kroga in namestnik Rešenika Jezusa Kristusaa.«

K slovesnosti se je na trgu sv. Petra zbralo nad 200.000 ljudi, v baziliki pa 60.000 vabljenih. Na posebnem odru so stali trije papeževi bratje: Alfred, Ksaverij in Jožef, sestra Assunta in 30 vnukov ter bratrancev. Povečini vsi trde kmečke hribovske postave.

Cerkveni obred in papeška maša sta v blišču stoletnih izročil trajala dolgih pet ur. Po svetu je ves ta čas na milijone ljudi gledalo prvokrat po televiziji papežovo kronanje. Napredek tehnike je združil nekako tudi telesno ves katoliški svet v eno občestvo.

Pastir vseh!

Janez XXIII. je v svojem programatičnem govoru med slovesno mašo dejal: »So ljudje, ki pričakujejo, da mora biti papež državnik, diplomat, znanstvenik, organizator občestvenega življenja, torej človek, ki naj ima odprt pogled za vse oblike modernega napredka.«

»Čestiti bratje in ljubljani sinovi, vsi ti ni-

NOVICE

SPOMINI MARŠALA MONTGOMERYJA

Angleški vojskovodja maršal Montgomery, ki se je leta 1943 proslavil v bitkah proti nemškimi in italijanskimi četami v Severni Afriki, je pred kratkim izdal knjigo spominov, s katero je izzval val protestov v italijanski javnosti.

V njej namreč trdi, da Italijani niso posebni vojaki, kar da je leta 1943 odločilno vplivalo na potek bitke pri El Alameinu, kjer je Montgomery zadal najhujši udarec italijanski in nemški vojski.

Italijani so se čutili užaljene in zato je njihov veleposlanik v Londonu proti izjavam starega maršala protestiral. Zunanje ministrstvo je odgovorilo, da vlada obžaluje, če je osebno mnenje maršala Montgomeryja vznemirilo italijansko javnost.

DR. ALOJZ KU HAR

Dne 28. oktobra je v New Yorku iznenada umrl dr. Alojzij Kuhar, bivši urednik dnevnika Slovenec v Ljubljani ter tolmač zunanje politike na radiu.

Pokojnik se je rodil pred 65 leti v revni kmečki družini na Koroškem in je bil brat umrlega pisatelja Prežihovega Voranca. Bil je sicer duhovnik, a se je vse življenje ukvarjal s časnikarstvom. Med drugo svetovno vojno je živel v Londonu ter bil nekaj časa tudi jugoslovanski poslanik pri poljski vladi v izgnanstvu.

Po vojni se ni vrnil v Jugoslavijo in je zadnja leta prebil v Združenih državah.

STEKLENA CERKEV

Milanski nadškof Montini je v predmestju Milana blagoslovil novo cerkev, ki je prava posebnost. Zgrajena je povečini iz raznih vrst stekla. Svetišče je ukazala zgraditi neka bogata milanska družina.

so na pravi poti... nam leži predvsem na srečo dolžnost postati pastir vse črede«.

Ob koncu je prosil papež vse, naj molijo, da bi vladal v duhu krotosti in ponižnosti.

Po končani maši so papeški obredarji uredili spreved, kakršnih je le malo videti na svetu. Starodavne oprave Švicarjev in papeške plemiške straže so se mešale med škrlatne barve kardinalov in škofov, srebrne trómbe so bučale izpod veličastne kupole. Čete na trgu so dvignile orožje v pozdrav papežu, ki se je v belem oblačilu prikazal na balkonu iznad glavnega vhoda v stolnico.

Drugi del obreda, kronanje samo, je trajalo le pol ure. Obdan od kardinalov in vaticanskih dostojanstvenikov, ki so nosili baldahin in cerkveni prapor, se je papež usedel na prestol. Po vsem trgu odmeva vzklikanje, morje belih robčkov maha v pozdrav.

Po kratkih molitvah pristopi najmlajši kardinal s tiaro. Ta je ista, s katero je bil kronan sveti Pij X. Papež sam je kardinalu pomagal, da je tiaro pravilno položil na glavo.

Zvonovi po rimskih cerkvah in po vsem svetu so v istem trenutku zazvonili. Milijoni ljudi, tudi pred sprejemniki v kavarnah in v javnih prostorih, so tedaj sprejeli blagoslov novega Petrovega naslednika.

Tržaškega

DR. FRANZIL NOVI TRŽAŠKI ŽUPAN

Z glasovi demokristjanov, republikancev, socialnih demokratov in Karla Tolloya, nosilca liste Trst — Tržačanom! je bil za novega tržaškega župana v sredo izvoljen demokristjan dr. Mario Franzil.

Pri glasovanjih za odborniška mesta se je jasno izkazalo, da niso vsi demokristjani oddali glasu kandidatom, ki jih je predlagala njihova stranka. Občinski odbor ima 12 stalnih članov in 3 namestnike. Že pri prvem glasovanju je bilo z veliko večino glasov izvoljenih 7 odbornikov, za izvolitev ostalih pa je bilo potrebnih več glasovanj. Medtem se je zgodilo, da je svet proti sklepu večinske stranke izvolil za odbornika demokristjana dr. Verzo, ki je pa v skladu z navodili stranke mandat odklonil.

Tedaj so misovci, komunisti, socialisti, dr. Dekleva in g. Borghese (Fronta za neodvisnost) v znak protesta zapustili sejo, češ da demokristjani ne spoštujejo sklepov občinskega sveta. V dvorani so poleg demokristjanov, socialdemokratov in republikancev ostali še liberalca, g. Tolloy in dr. Agneletto, ki so z večino glasov izvolil pet odbornikov in 3 namestnike.

SV. IVAN

Smo manjvredni državljani?

Prejšnji teden je bil postavljen v poslopje slovenskih šol pri Sv. Ivanu nov hišnik. Dosedanji je bil baje premješčen v neko drugo šolsko poslopje.

Ne prejšnji in ne sedanji hišnik ne moreta zadovoljiti zahtev slovenskih šol, ki terjajo slovenskega hišnika. Pri Sv. Ivanu so kar štiri slovenske šole s preko 400 učenci in dijaki osnovne in srednjih šol. Vsak dan prihajajo številni starši in druge stranke, ki nagovorijo uslužbenca v slovenščini. Hišnik pa ne obvlada slovenskega jezika in zato se že pri prvem stiku z osebje ustvari v človeku neprijeten čut zapostavljanja. V slovensko šolo spada osebje slovenskega materinega jezika. Ei bo znalo tako z dijaki kot s strankami občevati v slovenščini.

Vprašamo se, kako da ni mogla občina namestiti pri Sv. Ivanu za hišnika človeka, ki občuje v družini in izven nje v slovenskem jeziku. Današnjega stanja pa ne moremo sprejeti, ker nas žali in ker nismo manjvredni državljani.

REPENTABOR

Smrt v tujini

Po vsej občini se je v začetku prejšnjega tedna razširila žalostna vest, da je v daljni Avstraliji umrla 23-letna Zofka Furlan iz Velikega Repna. Pokojnica se je izselila v Avstralijo v septembru 1956. leta in se tam omožila.

Vzroki njene prezgodnje smrti niso še znani. Bila je pridno in narodno zavedno dekle, zato je njena smrt vzbudila splošno žalost naših občanov. Zdi se, da bodo njeno truplo prepeljali v rodno vas, kjer jo bodo položili k večnemu počitku.

RICMANJE

Kaj je z otroškim vrtcem?

Približno dvajset družin iz naše vasi je v začetku letošnjega šolskega leta pričakovalo, da se v Ricmanjih odpre otroški vrtec. Toda sedaj smo že sredi novembra, a pouka še ni.

Zadeva je toliko boli čudna, ker je občina v preurejenem šolskem poslopju pripravila in opremila prostore v trdnem prepričanju, da bodo oblastva, kot so obljubila, redno otvorila vrtec. Zakaj niso doslej izpolnili obljube?

Nujno je potrebno, da oblastva našim staršem vsaj pojasnijo, zakaj se vrtec ni mogel še odpreti.

ŠE O SAMOUPRAVNI DEŽELI

Kot smo zadnjič poročali, je tudi vlada izdelala svoj zakonski osnutek za novo samoupravno deželo Furlanijo-Julijsko krajino. Listi poročajo, da ne predvideva nove pokrajine Pordenone, ostalim trem pa ne priznava nobene posebne zakonodajne avtonomije.

Deželni svet bi potemtakem imel neomejeno oblast, kar naj bi bilo tudi po mnenju tržaških demokristjanov zelo škodljivo. Svet bi po računih prof. Diega De Castra moral imeti skupno 52 poslancev, od katerih bi jih 25 bilo iz videmske pokrajine, 15 s Tržaškega ozemlja, 6 iz goriške ter 7 iz pordenonske pokrajine. Če se poslednja ne ustanovi, bodo Furlani imeli 31 poslancev, se pravi, da bodo v svetu neomejeni gospodarji. Ravno da se to prepreči, predlagajo nekatere tržaške stranke, naj se posameznim pokrajinam prizna še posebna široka zakonodajna avtonomija.

DELOVANJE KMEČKE ZVEZE

Tajništvo Kmečke zveze nam je poslalo v objavo daljši dopis, iz katerega zaradi pomanjkanja prostora povzemamo le bistvene točke. (Ured.)

V nedeljo 9. t. m. se je pod predsedstvom g. Jožeta Škrka sestal odbor Kmečke zveze, ki je proučil dosedanje delovanje ter sprejel več važnih sklepov. V zadnjih mesecih je zveza dostavila pristojnim uradom večje število prošenj za pokojnino kmetom in poslala generalnemu komisariatu, prefekturi ter Zbornici za trgovino, industrijo in kmetijstvo več vlog, v katerih je zahtevala, naj se v vse komisije, ki se bavijo s kmetijskimi vprašanji, vključijo tudi zastopniki Kmečke zveze.

Zveza je priredila prvo tekmovanje koscev s Tržaškega ter pomagala reševati mnoga vprašanja v zvezi s srenjami.

Odbor je med drugim sklenil, da bo občni zbor zveze v drugi polovici januarja in da bo še prej navezal stike s posameznimi člani po vaseh. Sprejel je nadalje ostavko dosedanjega tajnika g. Mirka Kosmine in je na njegovo mesto imenoval ing. Josipa Pečenka. Sklenil je končno prirediti poučni izlet v Koprščino in Bujščino, o čemer bodo člani pravočasno obveščeni.

CEPLJENJE PROTI POLIOMIELITISU

Devinsko-nabrežinsko županstvo sporoča, da se bo cepljenje proti otroški ohromelosti ali poliomielitisu izvršilo po naslednjem vrstnem redu:

Nabrežina — ambulanta: 13. in 14. novembra od 11. do 12. ure; **Devin** — ambulanta: 14. novembra od 14. do 15. ure; **Mavhinje** — ambulanta: 14. nov. ob 15. uri; **Medja vas** — osnovna šola: 14. novembra ob 15.30; **Sempolaj** — ambulanta: 15. novembra ob 14. uri; **Cerovlje** — osnovna šola: 15. novembra ob 15. uri; **Slivno** — osnovna šola: 15. novembra ob 14.30; **Sesljan** — osnovna šola: 18. in 19. novembra ob 14.15.

Kot znano, je cepljenje brezplačno in ni obvezno. Cepijo pa se lahko vsi otroci od 6 mesecev do 3 let starosti.

Virgilu Ščeku v spomin

Demokratska in liberalna Italija je razpadala, nezakonitost se je širila kot kuga, gospodar v državi je postajal čedalje bolj Mussolini.

Posledice za naš narod so bile strašne. Pod fašizmom so Slovenci in Hrvati naših krajev doživeli najtemnejšo dobo svoje zgodovine.

Kar se je pripetilo v Srbski čitalnici, je bilo res pomladansko cvetje v primerjavi s tem, kar nas je še čakalo.

14.

Dr. E. BESEDNJAK

Doba vse večje nezakonitosti in nasilnosti, ki je prihajala, ni ogražala samo našega ljudstva in njegovih kulturnih ter gospodarskih ustanov, marveč tudi nas osebno.

Prav dobro se spominjam, kako neprijetno in tvegano je bilo delo nas urednikov in stavcev v tiskarni Edinosti. Podnevi je še šlo, kajti vdirati ob belem dnevu v naše delovne prostore tudi za fašiste ni bilo popolnoma varno. Splošni hrup je prignal skupaj sosede, po telefonu je bilo naposled mogoče priklicati policijo, naokoli je bilo preveč prič.

Razmere so pa bile na žalost take, da smo glavno delo morali opravljati ravno ponoči. Gradivo za dnevnik je prihajalo od raznih dopisnih uradov večkrat šele proti polnoči. Potrebno je bilo na hitrem prevajati in prirejati in list dati v stroj. Domov sem se vračal navadno šele okoli 3. ure in pol jutraj.

V poznih nenadzorovanih nočeh je bilo seveda črnosrajčnikom mnogo lažje vlomiti v tiskarno.

ZA JEKLENIMI ZAPAHI

Ker smo morali s to nevarnostjo stalno računati, smo se, razume se, temu primerno pripravili. Uredništvo in upravništvo sta bili v poslopju, kjer je danes tiskarna Graphis, v ulici Sv. Frančiška št. 20.

Okna in vrata v pritličju so bila omrežena z železjem, posebno pažnjo smo pa obračali na glavni vhod v uredniške in tiskarske prostore v prvem nadstropju. Tu so bila vrata izdelana iz ene same debele železne plošče in imela močne zapahe iz jekla.

Kako pametno je bilo, da smo imeli zavarovan vhod, so nam dokazali dogodki. V letu 1921, ko sem urejeval Edinost, se je namreč večkrat primerilo, da so fašisti ponoči prihrumeli po stopnicah v prvo nadstropje ter skušali vdreti. Ko so našli vrata zaklenjena, so privlekli na dan železne drogeve ter se začeli zaganjati v ključavnico.

Od udarcev je odmevala veža in vsa hiša, prebivalci in sosede so se prebujali iz spanja in odpirali vrata. Osebja v tiskarni se je polastil nemir, bolj živčni so trepetali, pogumni in čokati ravnatelj Babuder je pa hladnokrvno mislil le na to, da stopi takoj k telefonu in pokliče kvesturo.

Položaj je postajal torej kočljiv tudi za fašiste. Zato so nekaj časa naskakovali vhod, a ko ga niso mogli zlomiti, so se odstranili neopravljenih poslov. Na znak poglavarja svoje tolpe so zbežali v črno noč.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

GORIŠKI OBČINSKI SVET

V sredo prejšnjega tedna je imel sejo goriški mestni svet. Župan je nameraval takoj otvoriti razpravo o pravilniku proste cone, a ga je prekinil komunistični svetovalec Battello, ki je zahteval, naj svet razpravlja najprej o krizi v livarni SAFOG. V sredo je namreč delavstvo podjetja stavkalo dve uri in zborovalo na trgu C. Battisti, kjer so mu govorili predstavniki sindikalnih organizacij UIL in CIGL.

Stavka je nastala zaradi bojazni, da bi bilo odpuščeno 180 nameščencev. Komunisti trdijo, da minister za državne udeležbe ni dal še zadostnega jamstva, da bodo delavci, ki morajo zaradi preusmeritve proizvodnje biti začasno odpuščeni, po določenem času spet sprejeti na delo. Ker je delavstvo pričakovalo, da se bo na seji razpravljalo o Safogu, se je udeležilo v obilnem številu. A župan ni hotel pristati na zahtevo svetovalca Battella, češ da razprava o Safogu ni na dnevnem redu.

Izjavil je, da bo upravni odbor, če bo potrebno, sklical izredno sejo, na kateri bo svet razpravljajal o krizi v goriški livarni. Nato je pozval odbornika dr. Poterzia, naj nadaljuje razpravo o pravilniku proste cone; tedaj so tovarniški delavci mrmraje zapustili dvorano.

Dr. Poterzio je nato obrazložil, kako je sestavljen odbor Trgovinske zbornice, ki upravlja prosto cono, ter pojasnil posamezna poglavja novega pravilnika.

Med razpravo je dr. Sfiligoj pravilno zahteval, naj se v odbor za prosto cono in v posvetovalno komisijo vključijo tudi predstavniki sovodenjske občine, kajti del te občine spada v območje proste cone. Dr. Poterzio je v zmoti, ko trdi, da velja prosta cona le za goriško mesto.

Župan je končno izjavil, naj posamezne politične skupine vložijo dodatne predloge k pravilniku, preden ga bo upravni odbor preučil in predložil v odobritev občinskemu svetu.

OBMEJNI PROMET

V oktobru se je dotok jugoslovanskih državljanov v Gorico v primeri s septembrom znatno povečal; bil na je še vedno nekoliko manjši kot v poletnih mesecih. Z rednimi prepustnicami je na vseh goriških prehodih prekoračilo mejo 50.033 jugoslovanskih državljanov, v Jugoslavijo pa je odšlo le 15.515 oseb.

Novo poslopje pri Rdeči hiši, v katerem bodo nameščeni italijanski obmejni policijski in carinarski uradi, je v glavnem že dograjeno. Slovesna otvoritev bo najbrž 20. decembra.

Govorijo, da bodo na bližnjem sestanku italijansko-jugoslovanske komisije uvedli marsikako novo ugodnost, ki bo obmejni osebni promet še poživila. Tako naj bi se število mesečnih prehodov povečalo od 4 na 6, dovoljen naj bi bil tudi vstop na enem prehodu in izstop na drugem, kar bi bilo še najbolj razveseljivo. Po novih predpisih naj bi bilo italijanskim državljanom dovoljeno potovati z redno prepustnico na Bled, v Ljubljano in Pulj, jugoslovanskim pa v Gradec in Benetke.

Vse kaže, da bo med južno postajo in bivšo svetogorsko postajo v Gorici, ki je danes

v Jugoslaviji, v kratkem obnovljena zveza preko Šempetra. Do tega sklepa bo morda prišlo že na sedanjem zborovanju predstavnikov italijanske in jugoslovanske železniške uprave.

Tu naj še omenimo, da bodo od prehoda pri Rdeči hiši do Tržaške ceste zgradili novo pot. Ta se bo priključila cesti za Trst blizu gostilne Nanut na Tržaški cesti. Gradnja poti je prevzela uprava državnih cest (ANAS).

IZ ŠTANDREŽA

V sredo preteklega tedna je umrla 48-letna Štefka Rutar, ki je bila dolgo let bolničarka v goriški umobolnici. Pred kratkim je podlegla ohromitvi, ki se ji je nazadnje pridružila še pljučnica.

Pokopali smo jo v petek popoldne. Pogreba se je udeležilo lepo število njenih sodelavcev in sodelavk in obilo vaščanov.

Požrtvovalni in vestni delavki naj sveti večna luč! Staršem in sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ PEVME

V Novem listu smo pred kratkim ozigosalili avtobusno podjetje ATA zaradi prehudega krčenja voženj na progi št. 8, ki vozi iz Gorice do Oslavja. Ob tej priliki smo naprosili mestno upravo, naj napravi v stvari red. Zato danes izražamo veliko zadovoljstvo Pevčanov in Oslavcev, da je avtobusno podjetje uvedlo še eno popoldansko vožnjo ob delavnikih. Avtobus vozi ob 19. uri z glavne goriške železniške postaje v Pevmo in Oslavje, od koder se vrača v Gorico ob 19.30.

VESELO OZNAILO

Slovence je močno razveselilo oznanilo profesorja verouka na slovenskem učiteljsku g. Pavlina pri slovenski nedeljski sv. maši v cerkvi Sv. Ignacija na Travniku, da bo popoldne ob 3. uri slovenski blagoslov. Zato upamo, da bo obnovljena tudi starodavna slovenska maša ob 6. uri zjutraj.

IZ RONK

Na nedeljskih občinskih volitvah v Ronkah je lista združenih komunistov in socialistov dobila 2847, lista Krščanske demokracije pa 2643 glasov in s tem prvič po vojni zgubila upravo občine. Med izvoljenimi svetovalci na levičarski listi je tudi Doberdobec, ki sedaj živi v Ronkah, Andrej Gergolet.

SLOV. TRŽ. GLEDALIŠČE V GORICI

SNG iz Trsta je v nedeljo dopoldne ob 16. in zvečer ob 20. uri z odličnim uspehom odigralo Jan de Hartogovo življenjsko komedijo v sedmih postajah z naslovom Sopotnika.

Ob prvem prizoru smo se zbal, da komedija ne bo kaj prida. Zato smo bili še toliko bolj zadovoljni, ko smo videli, da po svoji idejni sili od druge postaje dalje trajno raste in da jo je treba uvrstiti med duhovite ter zahtevne dramske umetnine. Z njim sta se v svoji umetniški rasti dvigala tudi oba priznana igralca Štefka Drolčeva in Joško Lukeš, da jima moramo iz vsega srca čestitati. Le žal, da naši izobraženci po ogoromni večini dramskih predstav sploh skoro nikdar ne obiskujejo. Zanje je prava sramota, da jih je tako poplitvila manjvredna filmska kultura in še bolj pogosto zgolj trgovska nekultura.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

POSLEDICE NEPREVIDNOSTI

Uredniško delo, v katero me je pripeljal Virgil Šček, je bilo potemtakem zanimivo in razburljivo, a ne zelo prijetno. Kolika razlika med mirnim in varnim okoljem v Ljubljani in položajem v Trstu!

A se ni dalo pomagati. Na mestih, ki smo jih prevzeli, je bilo treba vztrajati. Zvečer, ko si šel v tiskarno na delo, nisi nikoli vedel, kako se bo noč končala. Za vodilne ljudi v čisto političnih in ostalih naših organizacijah ni bilo tako hudo. Ti so zvečer šli spat domov in imeli zavest, da jih vsaj na stanovanju, v krogu družine, ne bo do jutra nihče nadlegoval.

Stalni nevarnosti so bili izpostavljeni samo uredniki in stavci. K sreči smo bili tedaj mladi in čili in si vsega skupaj nismo gnali preveč k srcu. Boj s fašisti nas je nekako celo mikal in je dajal našemu delu pomen in smisel.

Pri tem smo pa bili često tudi lahkomiselni in površni ter se nismo zavedali nevarnosti, v kateri smo se nahajali. Saj je zadostovalo, da je kdo od nas po neprevidnosti pustil nezaklenjena vrata, pa se je lahko zrušila na tiskarno nesreča. In taki neopreznosti je treba tudi pripisati, da so 8. februarja vdrl v tiskarno Edinosti fašisti.

NOČNI NAPAD

To se je zgodilo ob 2. uri in pol zjutraj v noči od 8. na 9. februar. Nekdo je bil pustil odprte duri in tako je 25 fašistov planilo brez ovire v naše prostore. Oboroženi so bili s samokresi in bodali, z železnimi drogovi in kamnoseškimi kladivi, s seboj so imeli tudi krampe. Bili so od 20 do 30 let stari fantalini, med njimi tudi en vojak — ardit — iz nepoznanega polka.

Videlo se je, da nastopajo po dobro premišljenem načrtu. Najprej so planili s samokresi v rokah v uredniške sobe. Znano je bilo namreč, da so imeli na piki zlasti časnikarje, o katerih so bili po pravici prepričani, da so odgovorni za pisanje Edinosti. Stavci so bili le tehnično osebje, ki je moralo tiskati, kar jim je bilo naročeno, in zato črnosrajčniki nanje niso bili tako srditi.

Tisti večer je pa naključje hotelo, da v uradih ni bilo nobenega urednika. S tovariši sem odšel na neko prireditve. V uredniški sobi je bil slučajno le sedanji ravnatelj tiskarne Graphis, g. Štavar, tedaj mlad, lep in okusno napravljen fant, o katerem so fašisti menili, da je urednik.

Nastavili so mu samokres s pozivom »Le mani in alto!« »Gor z rokami!« in ga začeli pretepati. Ko sem drugo jutro prišel v urad, je imel ubogi fant zateklo lice. Prejel jih je, sem si očital, namesto mene!

UNIČEVANJE STROJEV

Iz uredništva so fašisti vdrl v prostore uprave. Ker so bila vrata zaklenjena, so jih vlomili. Tu so vse razmetali, da bi našli denar, a ga niso našli. Zato so pa ukradli in odnesli s seboj popolnoma nov pisalni stroj.

Od tod so zločinci planili v tiskarske prostore. Delavcem so nastavili revolverje ter zapretili, da bodo streljali, če se kdo premakne.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

SODNA PREISKAVA PROTI FIORINDU ČENČIČU

O pretresljivem dogodku v Mažerolah, ko je v mračnem jutru mladi mož Fiorindo Čenčič z nožem umoril svojo ženo Irmo, smo svoj čas v Novem listu obširno poročali. Že tedaj smo poudarili, da gre za družinsko žaloigro, zaradi katere so trije otroci zgubili mater in očeta. Ta je nekaj dni po nepremišljenem dejanju kot ranjena zver begal po gozdu. Končno se je v spremstvu domačega duhovnika sam javil orožnikom v Čedadu.

Ta pretresljiva družinska nesreča je le del velike žaloigre, ki jo naša deželica preživlja zaradi usodnega izseljevanja. Saj je polovica naših družin v Beneški Sloveniji oropana zdravega in mirnega družinskega življenja. Kakšno življenje pa je to, če mora polovica mož živeti po tisoč kilometrov oddaljena od družin in delati po tisoč in več metrov pod zemljo, da si prisluži vsakdanji kruh? Izseljevanje neizprosno rahlja zakonske odnose v naših družinah in ubija njihovo življenje. Če bi tisoči in tisoči naših izseljencev imeli doma primeren zaslužek, bi bile naše družine v ogromni večini srečne in zdrave, saj je naš človek po narodi tudi globoko veren in iskreno pobožen. Kdor je brez greha, naj prvi vrže kamen na nesrečnega Čenčiča in njegovo sicer nezvesto ženo. Glavni krivec njune družinske in naše narodne nesreče npravstvenega in verskega propadanja naših ljudi je pošastno izseljevanje. V prvi vrsti je država poklicana, da ustvari tudi v naši zapuščenih deželi take gospodarske pogoje, da si bodo naši ljudje mogli zaslužiti vsakdanji kruh na domači zemlji. Saj je znano, da je naš človek zelo navezan na družino in dom, ki se od njih le tedaj loči, ko ni več druge rešitve. Storitve vse, da se naša dežela reši svoje rakave rane! Omogočite z industrializacijo našemu človeku življenje doma! To je klic, ki doni iz groba Čenčičeve žene in iz ječe, kjer čaka nesrečni mladi mož na kazensko razpravo zaradi dejanja, za ka-

tero zakon predvideva 24 do 30 let zapora. Če vas njuna usoda ne gane, naj vas ganejo vsaj solze treh nedolžnih otrok.

Vidensko državno pravdnništvo je že pred nekaj dnevi zaključilo preiskavo proti Čenčiču.

O pretresljivem dogodku ne poročamo zato, da bi zadostili radovednosti čitateljev, marveč hočemo s tem ponovno pokazati na korenino vsega zla v naši domačiji.

Nesrečni mladi mož je namreč takole opisal grozotni dogodek pred preiskovalnim sodnikom: Izpovedal je, da je v Nemčiji, kjer je bil na delu, iz pisem svojece izvedel, da mu je žena nezvesta ter da pričakuje otroka. Ženi je nekajkrat pisal, naj mu pošlje poziv, da bi se vrnil domov in vso zadevo uredil. Bil je pripravljen ženi vse odpustiti, a žena mu poziva ni hotela poslati, kar je pa naredila njegova mati. Doma je ugotovil, da je stanje prav takšno, kot so mu ga opisali. Našel je ženo nosečo, a mu ni privoščila prijazne besede. Čenčič je sodniku izjavil: »Vedel sem vse o početju svoje žene. Imel sem jo zelo rad in vse bi ji bil odpustil kot že tolikokrat prej, toda ona ni hotela o meni slišati. Zasovražila me je; zato sem bil zelo potrta.«

Umor se pa je po njegovi izpovedi izvršil takole: Noč pred umorom je Čenčič spal z najmanjšo hčerko Fiorindo. Ko je zjutraj vstal, je ženi prinesel toplega mleka, ona pa mu je odgovorila: »Ne govori z menoj; tvoje bližine ne maram več.« Pa je kljub temu šel k sosedu in jo prosil čašico kave, da bi jo dal ženi, ki pa je bila do njega še bolj brezobzirna ter mu rekla, da njeno materinstvo njega prav nič ne briga. Ali je čudno, da je nesrečni mož tedaj izgubil pamet? Stekel je na podstrešje, od koder se je vrnil z dvema nožema. Ko ga je žena zopet zavrnila, češ da ga ne mara, sta se začela ruvati in sta oba padla na tla; in ko je žena na tleh obležala, ji je zabodel nož naravnost v srce.

Že zgoraj smo ugotovili, da je nesrečni mož obtožen umora, za katerega kazenski zakon predpisuje od 24 do 30 let zapora. Njegov branitelj pa bo gotovo napel vse sile, da bo porotnemu sodišču dokazal, da ne gre za umor, pač pa uboj.

ŠEMPETER SLOVENOV

V Gornjem Brnasu bodo začeli širiti ljudsko šolo. V njej nameravajo ustanoviti tudi otroški vrtec. To delo bo stalo sedem milijonov lir in občinska uprava v Šempetru je že v Rimu zaprosila za posojilo.

Pred nekaj dnevi je začela poslovati nova avtobusna proga Šempeter — Iplis — Orsaria — Pradamano — Videm. Od nas avtobus odhaja ob 9.05, iz Vidma pa ob 8. uri.

Pokopali smo občinskega svetovalca in davčnega izterjevalca na naši davkarji g. Ivana Kozena, ki je pred kratkim umrl v 60. letu starosti. Naj pokojniku sveti večna luč! Njegovi užaloščeni družini izrekamo globoko sožalje.

V preteklem tednu je umrla tudi 73-letna Marija Medves iz Saržente. Ko je ličkala koruzo, se je počutila slabo in zato je šla počivat. Na stopnicah jo je zadela kap. Blagi pokojnici naj sveti večna luč! Njenim sorodnikom naj gre naše sožalje.

IZ ŽABNIC

Vso našo vas in okolico je hudo pretresla vest, da se je pri gradnji vzpenjače na Sv. Višarjah ponesrečil delavec Karel Mešnik, sin ugledne družine iz Žabnic.

Nesreča se je dogodila 20. oktobra. Na višarski hrib so namreč vlekli 4 cm debeli kabel, ki naj bi služil za vzpenjačo. Ko je bil kabel le 30 m oddaljen od postaje na hribu, se je vrv, s katero so drog vlekli, iznepada utrgala in kabel je tresnil v dolino, pri čemer je oolazil mladega delavca, mu odrezal desno roko ter ranil po hrbtu. Mešnika so takoj pripeljali v Žabnice in od tu v bolnico v Vidmu, kjer so mu zdravniki nudili vso potrebno pomoč. Ponesrečenec leži še vedno v bolnici. Vsi vaščani mu iz srca želimo, da bi popolnoma okrevljal ter se čimprej vrnil k družini.

57

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Beg iz življenja

Tudi lastna hiša je postala Rudolfu pekel. Z ženo Štefanijo se že od poroke dalje ni razumel. Po rojstvu hčere se je morala Štefanija podvreči operaciji. Rudolf je zdaj vedel, da ne bo imel potomca. Morda je bilo to še bolje, ker je bil on sam bolan in dedno obremenjen. V delu, šampanjcu in ljubezni je skušal utopiti vedno bolj rastočo žalost. Po naravi je bil sicer nadarjen, duhovit, srčno dober, toda zadnji dve leti so bolelezen, pijača in neredno življenje izpodjedle sleherno voljo Habsburžanu, ki bi morda še lahko rešil propadajoče cesarstvo. »Ne morem, kar hočem. Če kaj želim, ne bom tega nikoli dosegel.« je postalo geslo Rudolfa, ko je hotel zginiti v pozabi.

Skušal se je rešiti še zakonskih vezi. Menda je celo naprosil sv. stolico, naj razvelja-

vi njegov zakon. Toda prestolonaslednikovo pismo je prišlo na cesarjevo mizo. Tedaj je Rudolf začel iskati poti v smrt.

Dne 30. januarja 1889. se je po vsem Dunaju raznesla novica, da so našli prestolonaslednika Rudolfa mrtvega v lovskem gradiču Mayerlingu. Na postelji je ležalo tudi mrtvo truplo mlade baronice Mary Vetsere.

Vsa Avstrija, vsa Evropa je bila in je še danes v vrtincu domnevanj in ugibanj. Ali so ga umorili? Ali je bodoči avstrijski vladar sam zakrivil umor in samomor?

Mogoče, da so njegove politične spletke, zlasti glede Ogrske, že mejile na veleizdajo in se je cesarjev sin zbal, da bo postavljen pred puške. Lahko pa tudi, da so Rudolfa črv boleznin in razdraženi živci vrli v skrajni obup. Najbolj čudna pri mayerlinški ža-

loigri je pa okoliščina, da je šlo z njim vred v smrt tudi mlado sedemnajstletno dekle.

Rudolf se je spoznal v novembru 1888 z mlado baronico Vetsero. Mati sedemnajstletne izredne lepotece Mary je bila iz rodbine Baltazzi, v kateri se je pretakala vzhodnjaška kri. Po veri so bili Vetsera-Baltazzi judje. Kot bogati bankirji so se vrnili v najvišje dunajske kroge. S posredovanjem grofice Larisch-Wallersee je podjetna mati skušala spraviti svojo hčerko v dvorne kroge, da bi morda zamrežila kakega nadvojvodo. Računili, da bi za Mary ujela kako visoko osebnost, so se kmalu obnesli. Prestolonaslednik, vaje ženskih dogodivščin, se je res spustil v pustolovščino in je sprejemal deklet v gradu. Polagoma je opazil, da se je ne more več otresti. Tudi skrivati ni več mogel svojega razmerja, ker je o njem šušljala vsa prestolnica.

Baronica Vetsera sama tudi ni ničesar zakrivala. Na nekem dvornem plesu je celo javno pokazala prezir do Rudolfove žene nadvojvodinje Štefanije. Usodna zveza, ki je povezala mlada človeka, ju je z neizprosno silo tirala v propad.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

AVGUST ČERNIGOJ - ŠESTDESETLETNIK

Te dni je obhajal svojo 60-letnico ugledni tržaški slovenski slikar in grafik prof. Avgust Černigoj. V prostorih koprškega muzeja je bila za to priložnost prirejena razstava, ki prikazuje njegovo grafično ustvarjanje iz zadnjih let. Razstavil je dela v raznih tehnikah, tako lesoreze, bakrореze, linoreze in risbe. Razstava, ki je zaradi bližine Kopra dostopna tudi Tržačanom, značilno dokazuje bogato znanje, izkušnost in tudi domiselnost tega našega slikarja.

Černigojeva umetnost je vtisnila že dozdaj globoko sled v tržaškem, posebno pa še v slovenskem umetnostnem razvoju. Pri tem ne mislim samo na slovensko umetnost v Trstu, ampak na splošno slovensko umetnost. Černigoj je bil namreč poleg Čaruga in še nekaterih drugih slovenskih umetnikov iz Trsta, vnesel pred desetletji v slovensko umetnost svež dih modernosti in jo »vrgel s tira« tradicionalnosti. Bil je med tistimi mladimi, ki so preusmerili slovensko umetnost pri iskanju vzorov s severa na zahod in jo obogatili za tople sredozemske barve in značilne primorske in kraške motive.

V Trstu si je pridobil Černigoj kot učitelj risanja na slovenskih srednjih šolah in kot mentor mladih talentov izredne zasluge. Iz njegove šole je prišlo že precej mladih, ki jim je on dal osnovno umetniško znanje in jim vtil veselje do umetnosti ter jim izbrusil oksu za lepoto. Odločilno je

Slikar pri slikanju Krasa

pomagal uveljaviti in reprezentirati v našem mestu slovensko kulturo tudi na področju umetnosti in nikoli ni niti malo skrival svoje dosledne slovenske zavesti. Odkritost tudi v tem pogledu mu je narekovala njegova intenzivna umetniška narava, ki ne trpi neiskrenosti in dvojne igre. Kot umetnika in človeka ga spoštujejo vsi, ki ga poznajo osebno in po njegovih delih. Vsi ga pa poznamo tudi kot mladostnega umetnika, polnega energij in podjetnosti, s čisto mladeniškim veseljem do vedno novih eksperimentov v umetnosti. Zato je njegova šestdesetletnica končno vse nekoliko presenetila, gotovo pa ne bo nadela uzde njegovi mladeniški umetniški naravi.

Za njegov jubilej mu voščimo, da bi še dolgo užival in ustvarjal lepoto.

Novela Grahama Greena

Založba Mondadori je izdala v prevodu knjigo novel angleškega katoliškega pisatelja konvertita Grahama Greena pod naslovom *Al di là del ponte*, to je: Onkraj mosta. Knjiga vsebuje 22 novel, naslov pa je povzet po prvi med njimi, po kateri je bil posnet tudi film, katerega smo lahko pred kratkim videli v Trstu. Te novele nudijo lep časovni pregled nad razvojem Greenovega pripovedništva. Najstarejše novele v zbirki so namreč iz let 1929 in 1930, nekatere pa tudi iz zadnjega časa. V njih močno prihajajo do izraza značilnosti Greenovega pisanja: da namreč bralca takoj in skoro grobo postavi v sredo dogajanja, močna psihološka poglobitev oseb in obravnavanje moralnih problemov, ob katerih je zunanje dogajanje njihovih pustolovščin polno duhovno simbolnega pomena. Knjiga obsega 330 strani.

KULTURNE VESTI

• Založba Maticе Srpske v Novem Sadu namerava izdati v svoji knjižnici Prva zbirka tudi pesniške zbirke slovenskih in makedonskih pesnikov ter pesnikov narodnih manjšin. Poleg pesmi v izvorniku bodo natisnjeni srbohrvaški prevodi. Prevode bi radi napravili znane po vsej državi; s tem dobrim namenom je pa v nasprotju dejstvo, da bodo tiskali knjige le v 300 izvodih. V izvorniku dosežejo dela slovenskih pesnikov tudi desetkrat večjo naklado — in včasih tudi več izdaj.

• Mariborska revija Nova obzorja izhaja letos kot dvomesečnik. V zadnji številki sodelujejo z esejmi in kritikami Luce Menaše, Božidar Borko, Bratko Krefc (ki se edini med slovenskimi književniki pod svoje sestavke podpisuje kot doktor, da jim da menda večjo veljavo), Janko Kos in Jože Javoršek (Brejc). S prozo sodelujejo Tit Vidmar, Janez Gradišnik in Matevž Hacc, s pešmimi pa France Forstnerič, Viktor Konjar, Veno Taufer, Janez Ovsec in Gustav Strniša. Objavljen je tudi odlomek iz B. Brechta. Revija je precej zanimiva.

• V Ljubljani se je izkazalo, kar je bilo pričakovati: da okrajni ljudski odbor ne bo zmozel vzdrževati Slovenskega narodnega gledališča, ki je prešlo z republiškega proračuna na okrajnega. Tako se je zadnji čas pojavila »finančna« gledališka kriza. Gotovo jo bodo rešili tako, kot se spodobi za osrednje slovensko gledališče, toda z ozirom na uso, ki je doletela gledališča v Kranju, Ptujju in Koprju, so v ljubljanskih gledaliških krogih vendarle nekoliko vznemirjeni.

Spomin z groba

Po pravici bi bil moral to misel napisati že pred tednom dni. Zgodi se pa pogosto, da o nečem delj časa premišljuješ, potem ti šele začne kljuvati v sru in nazadnje dozori.

Izraziti hočem boleost, ki jo je morda preneka-teri obiskovalec goriškega pokopališča občutil, ko je ob dnevu rajnih obiskal grobove na mirenski cesti.

Na mizi v vazi leži pred mano še zelen bodičast list in šepeta o pozabljenih grobeh. List s trnjevim bodicami je utrgan z vejice na grmu, ki divje raste med dvema spomenikoma v skrajnem kotu goriškega pokopališča. Na surovo obdelanih nagrobnikih, kot so jih klesali preprosti kamenarji pred pol stoletjem, se bereta dve imeni:

Fran Erjavce + 1887 — Dr. Karol Lavrič + 1876
Grobova ležita drug ob drugem, kakor da pripovedujeta dve zgodbi goriških Slovencev. Z Lavričevega groba govori doba slovenskega političnega prepoda taborov, z Erjavčevega sveti luč prvega kulturnega prebujanja v Gorici.

Drug ob drugem ležita v večnem pokoju... Na vernih duš dan sem se ustavljal pri teh dveh grobeh. Od burje in dežja načeta nagrobnika se skoraj nagubata, in razprani napis se komaj razbere.

Tu sta naša velika moža! Na grobeh ne lučke ne cvetja! Pač, neznan roka, Bog ve katera, je iz krščanskega usmiljenja vrgla na zapuščeni gomili vsakemu porumenelo krizantemo. Tam sta ležala cvetova kot dvoje neznanih srčnih kapelj. Samo zato, ker se nihče drugi ni spomnil, od vseh kar nas je, da je Lavrič kot politik in govornik priboril goriškim Slovincem marsikako pravico in da je Erjavce kot prirodopisec in pisatelj zbudil v Gorici slovensko kulturno zavest.

Vsak po eno uvelo krizantemo sta zaslužila po osemdesetih letih...

Ne! Narava je med oba grobova vsadila trnjevo grm. Popravila je, kar smo živi pozabili. Grm pogaja in zeleni kot simbol življenja obeh — in nas.

Utrgal sem z groba trnjevo list za spomin na Lavriča in Erjavca; še za spomin na vse naše velike, da jih vsaj ob prazniku vseh pravičnih ne zatajimo in pozabimo.

Zapiski pod črto

7. novembra: Svet že dolgo ni doživel v deželah onstran »železne zavese« bolj tragikomične predstave, kot je bila tista, ki jo je dalo okrog 30 pisateljev moskovske podružnice Zveze sovjetskih pisateljev, ko so se ondan zbrali, da bi obsodili svoje- ga tovariša Pasternaka, pisca »zloglasnega« Doktorja Zivaga. Nobeden izmed navzočih pisateljev verjetno ni bral tega Pasternakovega romana, a so ga vendar s svetim zgražanjem odklonili ter obsodili nesrečnega tovariša kar na izgubo sovjetskega državljanstva in na izgnanstvo. Na srečo je obdržal celo Hruščev v tem primeru nekoliko več razsodnosti in se ni hotel še sam osmešiti, kar mu tudi ni bilo treba, ker oblastniki najdejo vedno dovolj drugih, ki radi prevzamejo namesto njih to vlogo.

No, če so tovariši obsodili Pasternaka zaradi strahopetnosti in ker se boje za svoje plače in pokojnine (oh, morda je tudi Zveza sovjetskih pisateljev dolga leta posvečala glavno dejavnost prav dosegi pokojnin in socialnega zavarovanja za svoje člane), potem bi to še nekako razumeli in dalo bi se tudi opravičiti. Pokojnina je namreč vendar lepa reč in ni posebno prijetno imeti za kolego in prijatelja človeka, ki vas lahko pripravi obnjo. In strah je končno zelo človeška lastnost. Toda če so to storili iz prepričanja, da je Pasternak storil zločin, ker si je upal misliti s svojo glavo in nekaj tistega tudi napisati, potem se mora človek zgroziti.

8. novembra: Če bo kdo srečal Borisa Pahorja, naj ga vendar pobara, kaj je z njegovim romanom Tudi onkraj pekla so ljudje. Menda so že minila štiri leta, odkar ga je izročil založbi in topolinček, ki si ga je kupil za honorar in nagrado Državne založbe, bo menda že vsak hip spustil zadnji tresljaj od starosti in srbski tisk je prinesel že recenzije o romanu in ga zelo pohvalil, toda roman še vedno ni izšel (če ni morda bil v hipu razprodan, ker baje Pahor v njem uči Slovence ljubiti, in ni utegnil noben izvod zaiti v Trst. V knjigarnah pa pravijo, da prihajajo naročati roman največ ženske

in neko dekle, ki je slišalo o teh Pahorjevih pedagoških namenih z romanom, je celo iz Argentine pisalo, naj ji ga takoj pošljejo, pa ji niso mogli ustreči).

Dejstvo je, da romana od nikoder ni, medtem ko vse čaka, da bi končno v slovenskem jeziku bralo sočno ljubezensko zgodbo, s čimer bi se morda današnja slovenska književnost rešila kompleksa, ki ji brani o tem pisati. Ali pa je spet zmagal kompleks in so rokopiš zaprli v oklepno blagajno v skruti celici kleti založbe? Kaj bi šele storili, če bi bil Pahor napisal kakšnega slovenskega Doktorja Zivago!

10. novembra: Kdor -ponižuje se sam, podlaga je tužjevi peti... ali kako se že glasijo tisti slavni verzi, ki so spravljali nekdanj v vroče kipenje domoljubnega navdušenja naše slavne prednike? V tej obliki bi lahko še vedno veljali za slovenske umetnike, posebno še za pisatelje. Kaj danes povprečen bralec ve o slovenskih pisateljih? Zelo malo. Odnos med bralecem in pisateljem je postal hladen in čisto formalen. Zdelo se je, da bodo tisti »kulturni« večeri v Križankah, kjer so se začeli pisatelji osebno predstavljati ljubljanskemu občinstvu, prebili led, a vsa stvar je končno izpodletela, verjetno zaradi pomanjkanja poguma pri uresničenju te pobude. Pisateljska osebnost je postala zabrisana, nedoločena, ker ji nikaka polemika, nikako jasno zavzemanje stališč do idej in dogodkov ne daje več jasnih obrisov. Pisatelj je postal »visoka« ali vsaj »odmaknjena« osebnost, nekaj višji funkcionar, nekaj okras družbe, ne pa njen raziskovalec ali celo katalizator.

Dejstvo pa je, da menda pri nobenem evropskem narodu javnost tako malo zve o življenju in delu, o mišljenju in načrtih svojih pisateljev kot pri Slovincih. Dnevna kronika jih sploh ne pozna. Slovenski pisatelj mora nekaj poveriti ali umreti, da ga doleti čast, da slovenski časniki pišejo o njem. Če kak star in zaslužen pisatelj na smrt zboli, ni vredno omembe. Toda morda so se pisatelji sami spravili v položaj, v katerem je postala javnost do njih brezbrizna, ker preveč pasivno, iz umetniško urejenega zapečka spremljalo slovensko življenje?

Zelo rad bi slišal kdaj zaupen razgovor med dvema slovenskima pisateljema pri litru vina.

GOSPODARSTVO

POVRTNINA IN UMETNA GNOJILA

Glavno gnojilo za povrtnino je dober hlevski gnoj. Ta namreč zemljo rahlja, da ima zrak dostop do korenin in ji vnaša obilo rastlinske snovi, da se zemeljske drobnoživke (bakterije) lahko množijo ter da raztapljajo gnojila v oblike, ki jih nežne koreninice lahko vsrkajo. Hlevski gnoj vsebuje končno mnogo gnojilne sile. Približno enako vrednost ima tudi dober kompost ali mešanec.

Poleg hlevskega gnoja ali komposta lahko uporabljamo tudi umetna gnojila, ki so pa le dopolnilo hlevskemu. Samo z umetnimi gnojili ni mogoče dolgo vrtnariti, ker postane zemlja kmalu pusta.

Z umetnimi gnojili pa lahko vnesemo v zemljo vse snovi, ki jih vrtnina potrebuje za razvoj. Glavne snovi so: dušik (azoto), fosforova kislina (acido fosforico), kalij (potassa) in apno (calcio). Vsaka snov ima poseben učinek na vrtnino, in sicer:

Dušik: dobiti ga mora vsa povrtnina, a vpliva predvsem na razvoj zelenih delov, to je listov. Zato je dušik primerno gnojilo za zelenjad, od katere uživamo predvsem liste (solata, radič, špinača, zelje itd). V manjši meri koristi — a je nujno potreben — tudi za zelenjad, od katere uživamo cvetne glave, kot so cvetača, broklij itd. Nujno potreben je tudi za korenensko povrtnino, kot so korenček, vrtna pesa itd.

Fosfor: je nujno potreben, a ni tako važen kot dušik. Fosfor utrdi tkivo, vpliva na razvoj korenin in pospešuje cvetenje.

Kalij: pospešuje razvoj škroba in sladkorja. Zato je nujno potreben za krompir, korenček, vrtno peso, jagode, kumarice, buče, paradižnike itd.

Apno: ima v zemlji več nalog: zmanjšuje njeno kislost in pospešuje razpadanje rastlinskih snovi v lažje vsrkljive oblike. Od vseh rudnin najdemo v pepelu povrtnin največ apna. Apno je zlasti potrebno za šparglje ali beluši, za grah in fižol, zelje, zeleno itd.

Kdor kupuje umetna gnojila za vrt, naj na to pomisli in se ne sme zadovoljiti s prvimi umetnimi gnojili, ki mu pride pod prste.

ŠOTA ZBOLJUJE ZEMLJO

Šota nastane iz rastlin, predvsem trav, ki rastejo v močvirjih. V sto in tisočletjih se stvorijo tudi več metrov debele plasti šote. Mnogo šote pridobivamo zlasti v severno-zahodnih predelih Nemčije, nekoliko tudi na Ljubljanskem barju. V Nemčiji je šota zelo važen izvozni predmet.

Šoto uporabljajo za kurivo, v zadnjem času pa predvsem za izboljšanje zemlje. Kot hlevski gnoj tudi šota prinaša v zemljo mnogo rastlinske snovi, ki med drugim zemljo zrahlja in prezrači. Zato jo danes uporabljamo v kmetijstvu, posebej še v vrtnarstvu in cvetličarstvu.

Šota služi predvsem za rahljanje težkih ilovnatih in tudi peščenih zemelj, ki se precej izboljšajo, če jim primešamo na dva dela zemlje en del šote. Ta ne segnijo tako hitro kot hlevski gnoj, a njen učinek traja več let. V vrtnarstvu in v cvetličarstvu uporabljajo čedalje več šote, in sicer v razmerju: 2 dela zemlje in 1 del šote. Taka mešanica je koristna predvsem za lončnice.

HORMONSKO CEPIVO POVIŠA PROIZVODNJO MESA

Na razstavi živine v Smithsfieldu (Anglija) so pojasnili, kako je treba uporabljati hormonsko cepivo, da morejo goveda in jagneta zvišati svojo težo. Najprej so poskuse izvršili pri piščancih: pod kožo piščanca vepijo nekaj ženskega hormona, kar povzroča, da preneha spolno delovanje; piščanec pridobi lastnosti kopuna, teža raste in meso se zboljša. Učinek hormona na piščance in na govedo ter jagneta se razlikuje po tem, da meso piščanca postane bolj mastno, medtem ko se pri govedu in jagnetih pomnoži pusto meso.

V mnogih angleških vzrejalnicah živine se je cepljenje hormonov že popolnoma udomačilo.

ALI LAHKO VPLIVAMO NA SPOL PIŠČANCEV?

Neki tehnik v New Jerseyju je dal patentirati iznajdbo, po kateri je mogoče že v jajcu vplivati na bodoči spol piščancev. Jarčice dobimo, če za kakšno sekundo potopimo oplojena jajca v raztopino estrogena, to je ženskega hormona; če hočemo imeti petelinčke, položimo jajčka v raztopino androgena, to je moškega hormona. Jajca nato vložimo v valilnik. Mnogi izvršeni poskusi dokazujejo, da so v 98% primerov dosegli popolni uspeh.

GIBBERELIČNA KISLINA POSPEŠUJE RASTLINSKO RAST

Leta 1902 so Japonci odkrili glivico gibberella fujikuroi, ki povzroča na rižu hudo bolezen: riževa stebela postanejo nesorazmerno visoka. Japonci so dalje proučevali glivično delovanje in končno izločili dve spojini, kateri so imenovali Gibberellin A in Gibberellin B. Delovanje glivice so proučevali tudi Amerikanci in Angleži, ki so izdelali neko sorodno spojino — z enakim učinkom

Sportni pregled

V SKUPNEM DELU IN VOLJI JE MOČ!

Slovenska mladina na Tržaškem se je po večletnem presledku zbrala v začetku tega meseca na edinstvenem športnem tekmovanju in s tem dokazala, da ima v sebi še mnogo življenjskih moči. Pripravljalni odbor, ki je priredil Prvi slovenski športni dan, si je zadal težko nalogo, da uredi dosedanje neorganizirano športno delovanje na Tržaškem. Po prvem nastopu lahko rečemo, da je odbor srečno prebrodil začetne težave, saj tudi največji optimisti niso od slovenske mladine pričakovali tolikšnega odziva in navdušenja.

Prvi slovenski športni dan je nadalje zgovorno pokazal, kako je bilo nujno potrebno, da se naša športna mladina združi in začne končno skupno delovati. Tudi udeležba občinstva je prekosila vsako pričakovanje. Na vsaki tekmi so namreč mnogi gledalci bodrili svoje igralce, zaradi česar je postal nastop čedalje bolj zanimiv.

Slovenska športna prirediteljstva je ob enem nakazala pot, ki jo je treba ubrati, če hočemo, da v kratkem dosežemo zadovoljive uspehe. Ze danes pa se nam zdi umestno pripomniti, da bi bilo treba dati bodočemu delu nove vsebine, kajti le tako bi tekmovanja mogla pritegniti čedalje večji krog športnikov ter se ob enem postopno izboljšati.

Vse športnike in zlasti člane Pripravljalnega odbora čaka torej veliko delo, ki ga bo mogoče uspeš-

no opraviti le z združenimi močmi in, če bodo športniki med seboj imeli trajne stike. Za to pa je potrebna predvsem dobra in trdna volja!

dt.

SPORT PO SVETU

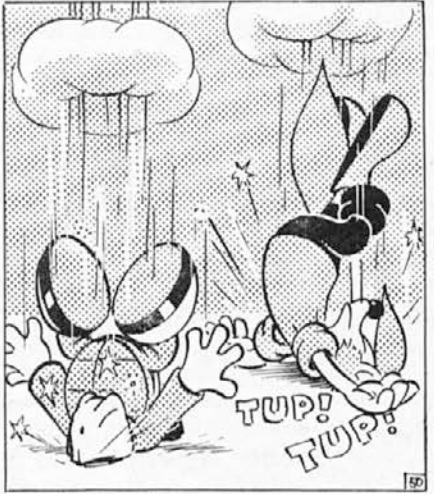
Nogomet — V nedeljo sta se državni reprezentanci Italije in Francije razšli v Parizu z neodločnim izidom 2:2. Italijansko moštvo je bilo precej vigrano, od posameznih igralcev pa sta se odlikovala zlasti Nicolè in Bean. Gole so zabili: Nicolè (2) za Italijo, Fontaine in Vincent za Francijo. Italija je nastopila v naslednji postavi: Buffon; Corradi, Sarti; Bergamaschi, Cervato, Segato; Bean, Boniperti, Nicolè, Galli, Pascutti.

V soboto pa je italijansko mladinsko moštvo tesno porazilo (2:1) Bolgarijo.

Hokej na kotalkah — Pred dnevi se je v Barceloni zaključilo tekmovanje, veljavno za Latinski pokal. Zmagali so domačini. Na ostala mesta so se uvrstile Portugalska, Italija, Francija itd.

Košarka — V Italiji se redno odigravajo ostre tekme za državno prvenstvo. V nedeljo je državni prvak Simmenthal visoko porazil Tržačane. Favoriti za častni naslov so letos naslednje ekipe: **Simmenthal** iz Milana (Pieri, Tillotson, Pagani, Sardagna, Riminucci, Bertini, Cescutti); **Oransoda Virtus** iz Bologne (Johnson, Calebotta, Alesini, Canna, Porcelli, Lucev); **Ignis Vares** (Toth, Romanutti, Borghi, Zorzi). Od ostalih moštev se odlikujejo **Motomorini Bologna** (Andrijašević, De Carli), **Fonte Levissima Cantù** (Bernardis, Cappelletti, Vlastelica, Motto) in **Stella Azzurra Roma** (Kristančič, Rocchi).

5
Za
naše
n
a
i
m
l
a
i
š
e
V
S
R
C
U
A
f
r
i
k
e

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

40

Nekaj let takega življenja je pomenilo toliko množino trpljenja, da si ga je naša domišljija potem, ko smo to življenje že dobro poznali, komaj predstavljala. Že en sam dan je napolnil človeka z grenkobo in ponižanjem, da je komaj čakal, da bi lahko legel na umazani pograd in vsaj za nekaj ur pozabil na svojo bedno eksistenco. Ti ljudje pa so prenašali tako življenje mesec za mesecem, leto za letom in nekateri so bili v taborišču že blizu deset let. Razen tega so pravili, da je bilo prej življenje v dachauskem taborišču še mnogo, mnogo hujše, tako da ga sploh primerjati ni bilo mogoče s sedanjim. Ljudi so pri delu pobijali za prazen nič in disciplina je bila železna. Glavni namen internacije je bil prav v tem, da so jetnika, ki je bil politični nasprotnik nacistične vladavine, čimprej strli na duhu in telesu. Kdor je duhovno kapituliral, preden je bil telesno strt, je imel nekaj možnosti, da ostane živ, ker so ga včasih SS-ovci, ki so za vzdrževanje discipline in za vohunstvo potrebovali pomagače med samimi interniranci, napravili za svojega hlapca in zaupnika. Niso mu vrnil človeškega dostojanstva in svobode, a dali so mu s tem, da so mu zaupali del oblasti nad so-

jetniki, zlasti nad sojetniki drugih narodnosti, utvaro večjega dostojanstva in važnosti, hkrati pa vzbudili v njem nekak paradoksen plemenski ponos, s katerim se je opajal, ko je kot pastir vihtel palico nad stoglavo čredo tujih jetnikov, na katere je moral paziti. In ker si je lahko ohranil to iluzijo oblasti in dostojanstva samo z zvesto službo in z okrutnostjo, je pač bil okruten in surov, tudi če po naravi morda ni bil tak. Surovega in brezčutnega ga je naredilo trpljenje v taborišču, ali bolje rečeno, nagonška želja, da se čimbolj odtegne trpljenju.

Vse to sem pozneje bolje razumel in gledal take ljudi z nizko številko, dolgimi lasmi in zlikanimi hlačami bolj s sočutjem kot z jezo. Prve čase pa sem se jim z drugimi vred čudil, kako so mogli biti tako odurni z nami, saj so bili vendar tudi sami interniranci in bi morali čutiti s svojimi sotrpini, česar pa ni bilo opaziti, vsaj ne pri prvem štabaku, ki je vladal nad nami. Zdi se mi, da mu je bilo ime Heini. Včasih sem ga poln radovednosti na skrivaj opazoval, ker me je zanimal v svoji čudni vlogi. Ko so ga prihajali obiskovat tovariši štabaki in kapoti z drugih blokov, se je zdel prijazen in normalen, enako tudi, če ga je kdo od nas kaj mirno vprašal v nemščini. Nad tistimi pa, ki niso znali nemško, se je znašal s pravo naslado in se čutil, kot se je zdelo, vsaj za nekaj razvojnih stopenj pred njimi kot človeškimi bitji.

TEDENSKI KOLEDARČEK

16. novembra, **nedelja**: Albert
 17. novembra, **ponedeljek**: Gregor
 18. novembra, **torek**: Hilda
 19. novembra, **sreda**: Elizabeta
 20. novembra, **četrtak**: Feliks, Srečko
 21. novembra, **petek**: Darinka, Dar. M. B.
 22. novembra, **sobota**: Cecilija

VALUTA — TUJ DENAR

Dne. 12. novembra si dobil oz. dal za:
 ameriški dolar 622—626 lir
 avstrijski šiling 23,75—24,25 lir
 100 dinarjev 75—80 lir
 100 francoskih frankov 135—138 lir
 funt šterling 1720—1760 lir
 nemško marko 148—149 lir
 pesos 15—16 lir
 švicarski frank 144—146 lir
 zlato 707—709 lir
 napoleon 4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 16. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika sedmih dni v Trstu; 15.45 Zbor s Proseka in Kontovela; 17.00 Jules Verne: »Carski sel«, za radio priredil Rado Lenček. Igrajo člani RO; 18.45 Bizet: »Arlesienne«, Koncertna suita št. 1; 21.00 Narava poje v pesmi: (28.) »Počasi ribič v mrak vesla«; 21.30 Operna glasba: 22.10 Poje Jelka Cvetežar ob spremljavi orkestra Franco Russo; 22.30 Koncert harfistke Graziette Trost.

Ponedeljek, 17. novembra, ob: 18.00 Radijska univerza: Franco Briatico: Industrijska revolucija 19. stoletja: (14.) »Zgodovinski oris napredka industrializacije Italije«; 18.10 Brahms: Koncert št. 2 v B-duru, op. 83; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Rossini: »Seviljski brivce«, komična opera v 2 dej. V prvem odmoru (približno ob 22.05) »Opera, avtor in njegova doba«.

Torek, 18. novembra, ob: 18.00 Z začarane police: Janez Bitenc: »Rdeča kapica«; 18.10 Simfonični koncert, ki ga vodi Samo Hubad; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.30 Glasba Vincenta Youmansa; 21.00 Obletnica tedna: »150-letnica rojstva dr. Janeza Bleiweissa«; 21.20 Koncert operne glasbe; 22.00 Umetnost in življenje: »Počasitev stoletnice nastanka Wagnerjeve opere: »Tristan in Izol-

da« v Benetkah; 22.15 Koncert tenorista Mitje Gregorača.

Sreda, 19. novembra, ob: 11.30 Zena in dom, obzornik za ženski svet; 18.00 Radijska univerza: G. Colonnetti: Pomenki o avtomatizaciji: (2.) »Tipičen primer avtomatizacije; 18.10 Iz Wagnerjevih oper; 19.00 Zdravstvena oddaja; 21.00 L. Pirandello: »Sest oseb išče avtorja« - komedija v treh dejanjih. Igrajo člani RO, nato Vokalni kvartet »Večernica«.

Četrtek, 20. novembra, ob: 18.00 Z začarane police: Zora Bole: »Zgodba o čarobnem konju«; 18.10 Debussy: La mèr; 19.00 Sola in vzgoja: prof. Ivan Theuerschuh: »Dijaki tožijo«; 20.30 Glasba iz filmov in revij; 21.00 C. Chilton: »Potovanje na mesec«, radijska zgodba v nadaljevanjih: 3. slika — Igrajo člani RO; 22.00 Iz sodobne književnosti: Carlo Cassola: »Fausto in Anna«; 22.15 Zbor Slovenske Filharmonije.

Petek, 21. novembra, ob: 11.30 Življenja in usode: »Anastazij Mikoyan«; 18.00 Radijska univerza: Ivan Artač: Življenje starih Egipčanov: (1.) »Dežela ob Nilu«; 18.10 Beethovneve ouverture; 18.45 Koncert sopranistke Anite Mezetove; 19.00 Sirimo obzorje: Tehnika ustvarja nov svet: (13.) »Letala«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika: »Skrivnost ledenih dob«; 22.30 Mozart: Koncert št. 3 v G-duru za violino in ork. K. 216.

Sobota, 22. novembra, ob: 11.30 Predavanje: »Električni ljudje«; 15.00 Jugoslovska rapsodija; 16.00 Novela tedna: Oscar Wilde: »Slavček in vrtičnica«; 17.30 Velika dela slavnih mojstrov; 18.00 Oddaja za najmlajše: Božena Nemcova: »Babica«, 3. slika. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 A. Rudolf: »Jaguar preži«, radijska igra v enem dejanju. Igrajo člani RO; 22.00 Rahmaninov: Koncert št. 3 v D-molu, op. 30.

ŽENSKI KOTIČEK**GOBE**

Fina gobova juha — Osnaži in operi četrt kg gob (jurčkov, smrčkov, šampijonov itd.). Skuhaj jih v vodi ali juhi. Vrejo naj od 15 do 20 minut. Ko so skuhanе, jih pretlači skozi sito, ali jih drobno seseklja. Če si jih kuhala v juhi, daš gobov pire nazaj in zavri; če si jih pa kuhala v vodi, jih prepraži s sesekljano čebulo v masti in jih potem dodaj vodi. V obeh primerih primešaj juhi žlico razžvrkljane moke, a pazi, da se ne naredе svaljki. Končno dodaj 1-2 rumenjaka in malo kisle smetane. Postreži z ocvrtimi žemljicami ali z opraženimi žemljicami rezinami.

Krompirjeva juha z gobami — Pripravimo krompirjevo juho s prežganjem. Vanjo denemo dve pesti

poparjenih, zrezanih svežih ali suhih gob in kuhamo vse skupaj še 20 minut. Juho lahko okisamo z limono ali kisom.

DROBNI NASVETI

■ Strjen med ne smemo hitro segreti, ker izgubi okus, vonj in zdravilne lastnosti. Posodo, kjer imamo med, postavimo v mlačno vodo, ki jo postopoma segrevamo. Tako se bo med polagoma stopil.

■ Neprijeten duh po čebuli odpravimo z rok s kuhinjsko soljo. Vlažne roke natremo s soljo in jih operemo z mlačno vodo.

■ Poniklano posodo umivamo z milom v topli vodi in jo nato obrišemo z mehko krpo. Napravimo mešanico špirita in v prah zmlete krede in s tem odrgnemo posodo, ki jo, ko je čista, obrišemo z volneno krpo. Posoda bo tako pridobila prvotni sijaj. Enako ravnamo s poniklanim priborom.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

obvešča vse zmagovalce in drugoplasirane na tekmovalju »Prvega slovenskega športnega dne v Trstu«, da bo razdelitev nagrad in diplom v soboto, 15. novembra, ob 20.30 v prostorih društva Sl. Skamperle pri Sv. Ivanu.

KROZEK MLADIH IZOBRAZENECV - TRST

vabi na sestanek, ki bo v petek, 14. novembra, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/1. Na sporedu je predavanje dr. E. Besednjaka:

PRAVICNI TEMELJI DRUŽBENEGA GOSPODARSTVA

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
 V soboto, 22. nov., ob 20.30 v Prosvetni dvorani v Gorici, Korzo Verdi 1
 krstna predstava
 v nedeljo, 23. nov., ob 16. uri
 ponovitev
GIGI

Igra v dveh dejanjih

Dramatiz. Anita Loos po noveli pisateljice Colette

DRUSTVO SLOVENSKIH UMETNIKOV

V ponedeljek, 17. novembra, ob 20.30 bo prof. Merku predaval o **sodobni glasbi** s predvajanjem reproducirane glasbe na ploščah.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

Že tiste prve dni na sprejemnem bloku se je pokazalo, kako velike važnosti je znanje nemščine za tiste, ki si hočejo olajšati življenje v taborišču. Ker so razumeli povelja, so se lahko pravočasno ravnali po njih in se tako izognili štabakovemu sramotanju. Lahko so štabaku kaj pojasnili ali si izprosili od njega kakšno malenkost, na primer boljši prostor na pogradu ali odejo, medtem ko je dobil tisti, ki se je pojavil pred njim s kakšno prošnjo, pa je ni znal izraziti po nemško, samo brco ali eno po zobeh, hkrati z ljubeznivim povabilom »Verschinde, Schwein!« (Izhini, svinja!).

Toda najhujše, kar nas je mučilo tiste prve dni v Dachauu, niso bile niti štabakove surovosti niti mraz in glad, ampak — drenj. Omenil sem že, da nas je bilo natrpanih v štubi okrog 450, vsaj za tri četrtine ali štiri petine preveč. Bilo je, kakor da bi nas bil nekaj Guliver natlačil v igračkasto barako in se zdaj igra z njo na kolenih, obračaje jo sem in tja, ne da bi se brigal za obupno zmešnjavo, katero s tem povzroča v njej. Čez dan nas je zeblo na dvorišču in smo drgetaje od mraza komaj čakali, da bi se lahko vrnili v barako. Nekateri so čakali kar na pragu v vedni nevarnosti, da bodo nehoti pod pritiskom drugih odprli vrata in da bo padla po njih štabakova gorjača. Toda ko smo prišli zvečer noter, smo imeli občutek, da se homo zadušili. Gornji del širokih steklenih šip, ki so nadomeščali gornji del stranskih sten, je bil sicer vedno odprt, toda mraz in preprih, ki sta vdiralata noter, nista mogla pregnati slabega zraka. Kdor je hotel priti z ene strani sobe na drugo, je porabil za to nekaj minut, in najti kakega znanca v tej gneči je bilo težje, kot če bi ga iskal v polnem gledališču, ker tam so ljudje vsaj mirni na svojih sedežih, medtem ko je tu množica obrazov neprestano valovila in se vrtinčila na mestu. Če si kak hip zagledal kak znani obraz, je v naslednjem hipu že utonil v množici. Če smo postali preglasni, je zarjovel štabak, ali pa so zakvakali njegovi po-

močniki — pometači. Najbolj predrzen je bil mlad fant, ki morda še ni imel osemnajst let in s katerim je štabak prav prijazno in dobrohotno ravnal. Bil je Ukrajinec in drugi Ukrajinci so bili z njim v prijateljskih odnošajih, kot se je zdelo; on pa se je obnašal do njih sicer tovariško, a nekam zviška in pokroviteljsko. Toda kadar jih ni videl, so se norčevali iz njega in če je bilo verjeti govoricam njihovih rok in njihovemu zaničljivemu rezanju, je igral pri štabaku bolj žensko kot moško vlogo. Vendar je dosledno držal s svojimi rojaki in je vedno poskrbel, da so oni opoldne dobili toliko zaželeni »Zuschlag«, to je dodatek k rednemu obroku, če je kaj ostalo v kotlu. Rad pa je kričal in zapovedoval. Svoje ležišče je imel na pogradu nad štabakovim v sobici, ki je bila oddeljena v kotu sobe nasproti vhoda.

Večerni apel ali poziv je bil okrog pol šestih in kar v sobi. To je bilo dobro, ker nam ni bilo treba stati na mrazu zunaj kot pri jutranjem pozivu, in prav zato je morda večerni apel trajal mnogo manj časa. Najprej so nas prešteli kake trije štabakovi pomočniki, zlasti njegov pisar, ki je bil menda Poljak, nato pa je še sam obšel naše nadrenjane vrste in štel tako, da je lopnil vsakega petega po glavi. Po apelu smo se še drenjali nekaj časa po sobi, nekateri so se lotili paketov, drugi so se pogovarjali in ugibali, kdaj bo tega dachauskega življenja, ki smo ga komaj začeli, konec, tretji pa so že na nogah stoječ dremali, utrujeni od dolgega dneva samega šundra in nemira. Okrog osmih je kateri od štabakovih pomočnikov odklenil vrata v spalno sobo, nakar smo se v naglici slekli, zavezali stvari v culo, skrili kak boljše kos oblačila, na primer kak pulover, ali rokavice, za srajco, spravili culo na omaro in se po obisku stranišča odpravili spat, s čimer se je začelo osem najhujših ur dachauskega dneva, vsaj v tistih prvih dneh.

(Dalje)